

'ALLES GEBEURT ZOALS IN 1850'

ONDER HET MOTTO 'WIE EEN BETER LEVEN WIL, MOET ZICH ORGANISEREN', ZETTE PATER VAN DEN ELSEN ZICH TIJDENS DE CRISISJAREN IN VOOR DE ARME BOERENBEVOLKING. IN EN ROND ZIJN GEBOORTEHUIS IN GEMERT HERLEEFT HET BRABANTSE LAND ANNO 1900.

Tekst | Agnes van Alphen   Fotografie | Van Dinther Bouwbedrijf bv

Bij het Boerenbondsmuseum in Gemert is men bezig met de reconstructie van een typische kortgevelboerderij. 'Deze boerderijen zag je rond 1850 volop in het oosten van Noord-Brabant.' Aan het woord is Joost van Haren, projectleider bij Van Dinther Bouwbedrijf bv uit Schaijk. 'Een kortgevelboerderij is een breed gebouw met de ingang aan de voorzijde. Via de entree kom je direct in de woning, daarachter liggen de potstal en de schuur. In de rest van Brabant was destijds de langgevelboerderij gangbaar. Dat is, zoals de naam al zegt, een wat langgerechter type boerderij, met de ingang doorgaans aan de zijkant. Van de weinige kortgevelboerderijen die er nog zijn, staan de meeste op de monumentenlijst. Vandaar dat het museum er graag een wilde hebben voor zijn bijzondere collectie.'

Eigen materialendepot

Het Boerenbondsmuseum kan rekenen op de inzet van tientallen vrijwilligers. Gepensioneerde agrariërs, oud-medewerkers van de boerencorporaties, maar ook voormalige bouwvakkers. Samen hebben zij in de loop der jaren diverse gebouwen neergezet, alle in authentieke stijl. Sommige, zoals het melkfabriekske, zijn steen voor steen afgebroken en in Gemert weer precies opgebouwd. Andere zijn gereconstrueerd. Materialen zijn ruimschoots voorhanden. Het Boerenbondsmuseum houdt een eigen depot aan. Bakstenen, houten balken en dakpannen worden geregeld aangeboden en altijd aangepakt. Vele handen bikken alles schoon en prepareren het materiaal voor hergebruik. Daarnaast beschikt het museum over oude gereedschappen en landbouwwerktuigen.

Boven | De nok van de rietgedekte kap wordt traditioneel afgewerkt met keramische nokvorsten.
Rechts | De restauratiemetselaar brengt onder het gietijzeren raam een rollaag aan.

De reconstructie gebeurt op ambachtelijke wijze

*De leerling leert van
een ervaren leermeester
het oude ambacht*

Traditioneel werken

Voor de herbouw van de kortgevelboerderij doet het museum een beroep op een ervaren restauratiebedrijf. 'We zorgen ervoor dat alles precies zo gebeurt als in 1850. Neem de manier waarop we de bakoven maakten. Over een grote bol zand is met hittebestendige chamottestenen een bolle kap gemetseld. Hierover is een leemlaag van ongeveer dertig centimeter aangebracht. Deze laag houdt de warmte van de oven vast en vormt daarmee een thermische schil. Het zand is vervolgens weggehaald en de opening afgesloten met een gietijzeren deur, uiteraard afkomstig uit het depot van het museum. Het resultaat is schitterend', vertelt Joost enthousiast. 'De vrijwilligers van het museum nemen ons veel werk uit handen. Als een onderdeel van een geheng voor een staldeur ontbreekt, maakt de smid het ter plekke bij, om maar wat te noemen.'

Ervaren leermeesters

Omdat bij dit project veel historische bouwtechnieken worden toegepast, besloten museum en bouwbedrijf er een 'leerlingbouwplaats' van te maken. Vanuit het kenniscentrum voor de bouw, Fundeon, is hier een jonge leerling geplaatst die vier dagen per week onder leiding van een ervaren leermeester het oude ambacht leert. Hij kan volop oefenen met het metselen van keldergewelven en de strekken boven raamkozijnen, het maken van muizentanden en vlechtwerk, en het aanbrengen van sierlagen. De leerling, Leroy van de Watervliet, metselde tevens een leemstenen muur, een uniek werkje dat nog maar zelden voorkomt. 'Hij legt hier een goede basis voor zijn toekomst als restauratievakman. Het is goed voor de branche dat de kennis op deze manier wordt overgedragen.'

Opzettelijke ouderdom

De boerderij stamt uit 2013, maar ziet eruit alsof ze in 1850 is gebouwd. Dit komt door het gebruik van oorspronkelijke materialen, maar ook omdat ze er wat scheef bijstaat. Zo zit er een zak (knik) van tien centimeter in de nokgevel, zijn er beschadigingen in het stucwerk aan de plint en is er ook een zak zichtbaar in het riet- en metselwerk aan de achterzijde. Geen nalatigheid van de bouwvakkers, maar opzettelijke 'ouderdom'. Verder is duidelijk te zien dat er rond 1900 een aanbouw tegen de boerderij is geplaatst. In de geest van pater Van den Elsen wordt hier een Boerenleenbank gevestigd. De stenen zijn iets roder, de voeg is wat donkerder en het metselwerk vertoont vlechtwerk. Waar je al niet op moet letten bij een reconstructie! ■

Linksboven | De bakoven wordt gemaakt op de manier zoals dat in 1850 gebeurde. Leerling-metselaar Leroy brengt de hittebestendige chamottestenen aan op een vooraf aangebrachte bol zand. Het zand wordt na afloop weer verwijderd via de aangebrachte gietijzeren deur (foto linksonder).

Boerenbondsmuseum

In het Boerenbondsmuseum in Gemert kunt u ervaren hoe het leven er aan toeging in een Peeldorp anno 1900. Het museum is gevestigd in het geboortehuis van pater Gerlachus van den Elsen (1853-1925), een boerenzoon die zich na zijn priesterwijding inzette voor de rechten van de arme boerenbevolking en ijverde voor godsdienstige en sociale vorming. Onder het motto 'wie een beter leven wil, moet zich organiseren', nam hij het initiatief voor de oprichting van de Noord Brabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank. Met zijn charisma, visie en organisatietalent bereikte hij dat de boeren de handen ineensloegen en tegenwicht boden aan de industriële ontwikkeling. Rond de oude boerderij van Van den Elsen is een dorpsplein ingericht met onder meer een bakhuis, smederij en klompenmakerij. Achter de gebouwen liggen tuinen en akkers, die worden bewerkt zoals in het begin van de vorige eeuw. Elke zondag vinden er activiteiten plaats voor jong en oud. Ook een kinderboerderij ontbreekt niet. Het museum is in 2012 door de ANWB verkozen tot één van de leukste uitjes van Brabant. Voor meer informatie www.boerenbondsmuseum.nl

Vakgroep Restauratie

Van Dinther Bouwbedrijf bv is aangesloten bij de Vakgroep Restauratie, de landelijke branchevereniging van erkende restauratiebouwbedrijven. De zesendertig leden nemen samen tweederde van de restauratiebouwproductie in ons land voor hun rekening, variërend van klassieke restauraties aan woonhuizen en kastelen, tot herbestemming van fabriekscomplexen en kerken. De Vakgroep zet zich al meer dan dertig jaar in voor het waarborgen van kwaliteit, innovatie, het behoud van ambachtelijk vakmanschap en treedt op als belangenbehartiger en gesprekspartner binnen de restauratie- en monumentenwereld. De leden van de Vakgroep Restauratie voldoen aan strenge kwaliteitsnormen, zie ook www.vakgroeprestauratie.nl.

